

в тексті перекладу твору, звичайно, згідно з устроєм та можливостями мови перекладу.

Отже, переклад іноземномовних текстів — це один з різновидів/проявів міжкультурної комунікації, це комплексний і багатоаспектний процес, складнощі якого зумовлені специфікою (а в деяких випадках і *неповторністю*) мовних картин світу представників різних культур. Досягнення максимально можливої адекватності за всіма параметрами мовленнєвих актів, що є головною метою перекладацького процесу, передбачає встановлення характерних/визначальних зовнішньо- та внутрішньотекстових ознак, з'ясування їх змісту та значущості (*процінювання*) та відтворю-

Find similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

певні — виправдані й невинуватені, свідомі й несвідомі, обґрунтовані й необґрунтовані — зміни тексту-оригіналу, що залежить від професійної компетенції перекладача, який працює в точці дотику двох різних культур, а отже, неоднакового світосприйняття, що знаходить своє відображення в різних мовних системах.

Література

1. Іваненко Я.А. Функціональна специфіка доперекладацького аналізу тексту сучасних німецькомовних новел : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Іваненко Ярослава Андріївна. — К., 2014. — 232 с.
2. Медвідь Н.С. Лінгвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Медвідь Наталія Сергіївна. — К., 2009. — 25 с.
3. Meng K. Sprachliche Mittel zur Realisierung der Funktion der Nachricht / K. Meng // Sprache und Ideologie. — Halle, 1972. — S. 123–144.
4. Nord C. Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften / C. Nord. — Tübingen, Basel: Francke, 1993. — 315 S.

УДК 811.112.2 + 811.112.2'282.4 (494)

Гавриш О.О.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької мови

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТАКТІВ НАЦІОНАЛЬНИХ ВАРІАНТІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуті експериментальні методи дослідження контактів між носіями німецької літературної мови та регіональних варіантів, які поширені на території Австрії та Швейцарії, залежно від сфери їх функціонування. Акцентовано на специфіці застосування як експериментального матеріалу підготовленого та спонтанного мовлення з метою отримання об'єктивних даних щодо основних тенденцій розвитку системи німецької мови.

Ключові слова: німецька літературна мова, національні варіанти німецької мови, мовні переваги інформантів, екстралінгвістичні чинники, підготовлене мовлення, спонтанне мовлення.

Аннотация. В статье рассматриваются экспериментальные методы исследования контактов между носителями немецкого литературного языка и региональных вариантов, распространенных на территории Австрии и Швейцарии, в зависимости от сферы их функционирования. Обращается внимание на специфику применения в качестве экспериментального материала подготовленной и спонтанной речи с целью получения объективных данных относительно основных тенденций развития системы немецкого языка.

Ключевые слова: немецкий литературный язык, национальные варианты немецкого языка, речевые предпочтения информантов, экстралингвистические факторы, подготовленная речь, спонтанная речь.

Abstract. The article examines experimental methods of research of linguistic contacts between speakers of standard German on the one hand and speakers of regional variations in Austria and in Switzerland on the other hand in regard to the field of their functioning. Special attention is drawn to the specificity of usage of prepared as well as spontaneous speech as experimental material in order to receive objective data relating to the main tendencies of development of the German language.

Key words: Standard German, national variations of German, linguistic preferences of informants, extralinguistic factors, prepared speech, spontaneous speech.

Розширення політичних, економічних, міжкультурних і, як наслідок, мовних контактів на європейському просторі сприяє зростанню взаємовпливу та взаємозбагачення різних форм існування німецької мови, надає їй полінаціонального характеру. Сучасні дослідники в галузі германістики усвідомлюють рівноправність стандартного надрегіонального варіанта німецької мови та її національних варіантів, які поширені на території Австрії та Швейцарії, та вважають, що австрійський та швейцарський наці-

ональні варіанти не лише зазнають впливу стандартної німецької мови, а й сприяють її розвитку. У зв'язку із цим виникає необхідність дослідження специфіки взаємодії національних варіантів з літературною нормою з метою встановлення як особливостей регіонального варіювання мовних одиниць, так й загальних тенденцій розвитку німецької мови.

Для отримання об'єктивних результатів великого значення набуває методика дослідження мовних контактів у межах німецькомовного ареалу, яку зазвичай запозичують з інших наукових дисциплін і яка базується на статистичному обробленні даних. Крім того, активно використовуються окремі техніки зі сфер соціології, етнографії та психолінгвістики. Для отримання достовірних даних доцільно скласти анкету, яка містить такі питання:

1. Мовна біографія інформантів.

2. Використання того чи того національного варіанта та німецької літературної мови в різних сферах спілкування.

3. Мовні переваги, тобто який варіант реалізації переважає в повсякденному спілкуванні.

4. Ставлення до стандартної німецької мови.

Мовна біографія інформантів охоплює вік, освіту, професію, тривалість уживання виключно діалекту, вивчення літературної німецької мови. Використання національного варіанта та німецької літературної мови в різних сферах спілкування стосується приватної сфери (розмова з дітьми, чоловіком, дружиною, батьками, родичами, друзями), професійної діяльності (спілкування з колегами, підлеглими, керівництвом, клієнтами) та суспільного життя, сфера якого дуже широка й охоплює спілкування у крамниці, в аптеці, у лікаря, а також у вільний час, наприклад, у кіно-театрі, на спортивному майданчику, у кафе, ресторані тощо, однак не завжди уявляється можливим чітко розмежувати зазначені сфери спілкування, що істотно ускладнює дослідження того чи того варіанта реалізації.

Для встановлення мовних переваг варто з'ясувати, якою мовою інформант здійснює листування, розповідає історії з життя, рахує, думає, робить критичні зауваження. Також важливо встановити, яким засобам масової інформації — телебаченню, радіо, періодичній пресі, книжкам, Інтернету — інформант надає перевагу.

Ставлення до стандартної німецької мови знаходить своє відображення в невимушеності її використання та її позитивному сприйнятті як на акустичному, так й лексико-граматичному рівнях. У більшості випадків мешканці Австрії та особливо німець-

комовної частини Швейцарії користуються регіональними варіантами та досить упереджено ставляться до повсякденного використання стандартної німецької мови, розглядаючи її як іноземну. Нормативна німецька служить, таким чином, переважно для міжнаціонального спілкування у межах усього німецькомовного ареалу.

Дослідження мовних контактів між носіями нормативної німецької мови та регіональних варіантів здійснюється як на матеріалі підготовленого, так й спонтанного мовлення. Підготовлене мовлення максимально сприяє прояву типових ознак того чи того регіонального варіанта, певною мірою зменшує вплив нерелевантних екстралінгвістичних чинників, що дозволяє отримати більш об'єктивні дані щодо функціонування певного регіонального варіанта та взаємодії системи і норми в цілому. Спонтанне мовлення дозволяє розглянути фактичну реалізацію звукових та лексичних одиниць залежно від мовної поведінки інформанта й надає можливість встановити діапазон їх варіативності залежно від специфіки регіонального варіанта та умов комунікації. Найбільш ефективним у галузі дослідження взаємодії літературної німецької мови та її регіональних варіантів уявляється поєднання обох форм мовлення — підготовленого та спонтанного.

Підготовлене мовлення підходить переважно для дослідження звукової будови та просодичної структури національних варіантів, оскільки уможливорює встановлення алофонічної варіативності звукових сегментів залежно від інгерентних (внутрішніх) чинників — довготи та тембральних характеристик — та від просодичних чинників — структури складу, позиції у складі, кількості складів у слові, позиції у фонетичному слові, реченні, тексті, темпу мовлення, паузації, під впливом інтонаційного контуру та в окремих випадках емоційного забарвлення мовленнєвого повідомлення. Із цією метою використовується переважно читання текстів різних функціональних стилів та встановлюється відхилення у реалізації кількісних та якісних характеристик звукових одиниць у порівнянні з їх еталонними характеристиками в умовах ізольованого вимовляння.

Спонтанне мовлення використовується для дослідження функціонування одиниць як фонетичного, так й лексико-граматичного рівнів. Як матеріал для дослідження використовують тексти інтерв'ю дослідника з інформантами, діалогів між інформантами, бесіди на запропоновану тему тощо. Як свідчать результати проведеного дослідження, найменш ефективною в плані отримання автентичного матеріалу виявилася така форма спон-

танного мовлення, як діалог дослідника з інформантами, оскільки інформанти усвідомлювали, що перед ними іноземець або носій німецької орфоепічної норми й відповідно пристосовували свою мову до мови співрозмовника, нехтуючи специфікою власного регіонального варіанта. Також присутність носія німецької літературної мови або дослідника-іноземця на будь-яких зустрічах членів певної мовної спільноти (наприклад, на весіллі, дні народження, на батьківських зборах у школі, на переговорах в офісі або під час невимушеного спілкування колег на робочому місці чи на корпоративних заходах) ускладнює невимушену комунікацію, надає їй більш офіційного забарвлення, тому уявляється за доцільне отримувати експериментальний матеріал без залучення експериментатора, доручивши розмову й запис на диктофон одному з інформантів.

У рамках дослідження функціонування фонетичних та лексико-граматичних одиниць у певному національному варіанті на особливу увагу заслуговує також вибір лінгвістичного матеріалу. Так, теми, які викликають емоційне реагування інформантів — міжнародний тероризм, війна, економічна нестабільність, проблеми молоді, старшого покоління тощо — часто дозволяють експериментатору отримати якісний автентичний матеріал, оскільки не сприяють пристосуванню мовних засобів певного національного варіанта до нормативних показників.

Надзвичайну популярність у сфері вивчення лексико-граматичних одиниць в окремих національних варіантах та їх взаємодії з літературною мовою набуває використання даних, які з'являються на різноманітних письмових форумах в Інтернеті. Завдяки своєму спонтанному та неформальному характеру, активному використанню елементів перемикання кодів та спрощення граматичних конструкцій ця форма спілкування дозволяє отримувати дані, які свідчать про зростання взаємовпливу та взаємозбагачення різних форм існування німецької мови в комунікації між представниками Німеччини, Австрії та Швейцарії. Подібний підхід варто використовувати як допоміжний, оскільки практично неможливо отримати необхідну соціолінгвістичну інформацію щодо учасників листування, що ускладнює прогнозування подальшого розвитку національних варіантів залежно від стандартної німецької мови та навпаки.

Отже, встановлення лінгвістичних контактів між носіями німецької літературної мови та її національних варіантів, які поширені на території Австрії й Швейцарії, охоплює всебічне дослідження сфер їх функціонування та передбачає використання як

експериментального матеріалу і підготовленого, і спонтанного мовлення. Подібний підхід сприятиме виявленню основних тенденції розвитку фонетичної та лексико-граматичної системи окремого національного варіанта та прогнозуванню розвитку стандартної німецької мови в цілому.

УДК 811.161.1

Гейна О.В.,

кандидат филологических наук,

доцент кафедры

языковой и психолого-педагогической подготовки

Одесского национального экономического университета,

Долинская В.И.,

старший преподаватель

кафедры языковой и психолого-педагогической подготовки

Одесского национального экономического университета

РОЛЬ ДИАЛОГИЧНОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ

Анотація. Стаття є науковим та методичним обґрунтуванням діалогічності як пріоритетного принципу у формуванні мовної культури особистості, реалізованого авторами в навчальному посібнику «Собеседник. Коммуникативный курс русского языка».

Ключові слова: діалогічність, мовна культура, комунікативна компетенція, творчий фактор навчання.

Аннотация. Статья представляет собой научное и методическое обоснование диалогичности как приоритетного принципа в формировании языковой культуры личности, реализованного авторами в учебном пособии «Собеседник. Коммуникативный курс русского языка».

Ключевые слова: диалогичность, языковая культура, коммуникативная компетенция, творческий фактор обучения.

Abstract. The article is a scientific and methodological justification of dialogic speech principles as a priority in the formation of linguistic culture. The approach is realized by the authors in the textbook «The interviewee. Communicative course of the Russian language».

Keywords: dialogic speech, language culture, communicative competence, creativity factor of learning.

Современная система образования призвана не только транслировать образцы культуры, но и выступать хранителем культу-